

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Luimige Reis langs den Rijn

Hood, Thomas

Amsterdam, 1840

Aan Gerard, Brooke, Esq.

[urn:nbn:de:bsz:31-140259](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-140259)

er ook geene te verwachten. Men heeft mij slechts naar den tijd gezonden; even zoo als andere lijders aan wier herstel getwijfeld wordt, naar Wadswortden ingeschreept, omdat hunne bekransing niet tegen hoonne vreesen zoude krijgen. Mijne tante is zoo houth als naar gewoonte vol, dat zij haren daimen croon niet zal overleven, maar, het verheugt mij zelfs te kunnen vernemen, dat zij hem spoedig zal verlossen, om te vermoeden, dat zij hem spoedig zal gen zal. Wat mijn' neef aangaat, die is in de stad en WAARDE GERARD!

Om den eigenaardigen stijl van een gezondheidsbulletin te ontleenen: «Onze hypochondrist heeft een' slechten nacht gehad, maar is vrij van koorts, en men voedt eenige hoop op zijne spoedige herstelling.»

Het geval is, dat wij heden morgen zeer ongerust werden over de langdurige afwezigheid van het hoofd der familie. Het ontbijt was gereed — de thee gezet en werd koud — maar oom was er nog niet. Alzoo hij gewoonlijk vroeg opstaat, verwekte die bijzonderheid eerst verwondering, toen ongerustheid, en eindelijk vrees. Mijne tante keek bedrukt, ernstig, en ten laatste bekommerd, dat haar broeder zijne voorspelling vervullende, inderdaad overleden was. Eindelijk werd ik zelf zenuwachtig, en nam de vrijheid van naar de slaapkamer des vermisten te gaan, en daar deed zich een schouwspel voor mijne oogen op, waaraan ik thans nog zonder te lagchen niet kan denken.

— Verbeeld u mijn' lieven oom daar met zijne oogen wijd open op zijn' rug liggende op eene echte Deutsche rustbank — eene soort van houten bak of trog, maar

die hem zoo veel te kort was, dat zijne beenen een half el aan iedere zijde van de beddeplank overhingen. Boven op zijne borst en zijne maag van zijne kin af tot aan zijne knieën toe lag een hoog kussen of dekbed van een vrolijk gekleurd chits, en aan elken der hoeken met eene groote kwast opgeschikt. Het geheel scheen meer voor sieraad dan tot rust en gemak ingerigt. Uit vrees van dit stuk in wanorde te brengen, kon hij, toen ik binnenkwam, niet anders doen, dan zijne oogen naar mijn' kant heenslaan, en toen hij begon te spreken, was het met eene stem, welke uitgeput scheen van ongemak en vermoeijenis. »FRANK! welk een' allerellendigsten nacht heb ik doorgebracht!» — Daar twijfel ik niet aan, dacht ik, ziende hoe hij toegetakeld lag. »Ik heb geen oog digt gedaan.» — »Natuurlijk» dacht ik wederom in stilte. »Hebt gij ooit zulk een ding gezien?» met eene ligte beweging van zijne oogen naar het dekbed. »Ik schudde mijn hoofd. »Indien ik mij bewoog, gleed het af, en indien ik stil lag, kreeg ik de kramp.» Met een onderdrukt gekerm, »FRANK! zoo waar, ik heb mij den ganschen nacht niet meer dan eenmaal kunnen omgooijen.» Ik waagde hem onder het oog te brengen, dat hij welgedaan zoude hebben, om dien overlast weg te schoppen, en naauwelijks waren de woorden over mijne lippen of het bonte dekbed lag op den vloer. Dit scheen hem verligting te verschaffen: het was als of een zwaar pak hem van het hart was genomen: hij haalde eens ter dege adem en ging toen half overeinde op zijn' elleboog rusten. »Gij hebt gelijk, FRANK! Ik ben een dwaas geweest, dat is niet anders — maar dat komt van die vreemde ge-

woonten, waarop men niet verdacht konde zijn: ik denk, dat mijne zuster wel verlegen over mij zal geweest zijn?" — Ik gaf een wenk van bevestiging. — »Ja — ik zal den een of anderen dag dien weg opmoeten, dat is zeker. Wel, het zijn bedden om een mensch te vermoorden. Het is onmogelijk er op te slapen — maar ik denk, dat de Duitschers er den ganschen nacht op zitten te rooken. In allen gevalle, ik verwed er mijn leven onder, dat hier in het gansche land geen luiaard te vinden is." »Hij bleef een oogenblik

— Dewijl hij thans de voorbereidselen maakte om op te staan, liet ik hem alleen, om naar de ontbijttafel te gaan, alwaar hij zich weldra bij ons kwam voegen. Toen hij was gaan zitten en zich een boterham gesmeerd had, kwam hij op het onderwerp terug. »FRANK! ik heb over die manier van slapen nagedacht en ben er achter gekomen. Geloof mij op mijn woord, de Duitse bedden zijn even als de Duitse vertelsels, vol van tooverwerk en duivelarij, alsof iemand ze na een' akeligen droom geschreven had. Ik geloof, dat ik sedert dezen nacht zelf eene historie zoude kunnen schrijven, zoo als die van den Duivel en Dr. FAUST. Ik ben overtuigd, dat ik al die spoken zoude gezien hebben, zonder dat ik rauw varkensvleesch gegeten had, zoo als die schilder, hoe heet hij ook? — ten minste, indien ik slechts had kunnen slapen. Daar ligt u een kussen op het lijf — ik geloof, dat het eene peluw is — ja, waarachtig niets anders dan eene peluw voor de nachtmerrie, om er op te gaan zitten. — »En dan," voegde mijne tante er bij, »zijn die buitenlandsche bedsteden zoo bekrompen — men kan er

„WEL, DIE NIE VERDEN ON HET WESCH TE VERMOEDEN.“ HIE. 100.

woonten, waar men niet verdedicht konde zijn: ik denk, dat zelfs weder wel voelgen over mij zal geweest zijn — ik gaf een week van berusting. — »Ja — ik wil den een of anderen dag dien weg opmoeten, dat is zeker. Wel, het zijn hedden om een menscli te verhoorden. Het is onmogelijk er op te slapen — maar ik denk, dat de Duitschers er den ganschen nacht op zitten te rooken. In allen gevalle, ik verwed er mijn leven onder, dat hier in het gansche land geen luiaard te vinden is." —

Dewijl hij daar te rusteloos sprak om op te staan, liet ik hem weder, de tafel de ontbijt tafel te gaan, alwaar hij zich weldra bij ons kwam voegen. Toen hij was gaan zitten en zich een bekersham geassocieerd had, kwam hij op het onderwerp terug. »Frank! ik heb over die manier van slapen nagedacht en ben er achter gekomen. Geloof mij op mijn woord, de Deutsche bedden zijn even als de Deutsche vertelecht, vol van teekenen en teekenen, alsof iemand ze met een' slechtigen vinger heeft aangestreeft. Het is niet dat de bedden zwaar zijn, of dat de dekenen te dik zijn, of dat de matrassen te hard zijn, of dat de kussens te zwaar zijn, of dat de dekenen te dik zijn, of dat de matrassen te hard zijn, of dat de kussens te zwaar zijn, zonder dat ik weet wat er aan de hand is. Het is, zou als die schietten, die er op zitten. — ten minste, inden ik slechts had te zien. Daar ligt u een kussen op het lijf — ik geloof, dat het eene geluk is — ja, verwachtig niets anders dan eene partij voor de nachtmerrie, om er op te gaan zitten. — »En dan," voegde mijne tante er bij, »zijn die bonteslandsche bedsteden zoo bekrampen — men kan er

„WEL, HET ZIJN BEDDEN OM EEN MENSCH TE VERMOORDEN.” Blz. 104.

niet aan denken, om zijne beenen regtuit te steken. De mijne was behalve dat splinternieuw, zoodat mij den ganschen nacht eene onaangename lucht gehinderd heeft, waarvan ik mij niet voor dezen morgen eene reden konde geven." — En vanwaar ontstond die dan, KATOO? — Wel het is onplaizierig zoo iets te moeten vertellen?" antwoordde tante: »maar toen ik wakker werd, zaten beide mijne voeten aan de beddeplank vastgekleefd door het vernis."

Zoo veel over onze nachtrust te *Keulen*. Misschien, GERARD! zult gij, die van een' luimigen aard zijt, het denkbeeld van mijn' oom over de duivelarijen der Duitschers waardig keuren om uitgewerkt te worden. Naar mijne eigene gedachten luiden verscheiden volzinnen uit den »FAUST" — als men die in het oorspronkelijke leest — juist als eenige dier geheimzinnige geluiden door het ongemakkelijk liggen voortgebragt. Ik geloof waarlijk, dat het niet onmogelijk zoude zijn al die schrikkelijke hekserijen van den Walpurgis-nacht aan de ingeving van een Duitsch bed met deszelfs kussen voor de nachtmerrie toe te schrijven.

Het overige van den dag werd besteed met het bezigtigen der bezienswaardige zaken — en wel in de eerste plaats van de Domkerk, waarvan het uitwendige alleen mij naar de ziel zoowel als naar het ligchaam goed deed. Het is een wonderwerk van de kunst, GERARD! — eene prachtige verwezenlijking van alle schoone gedachten. Er is misschien nimmer eene poging gedaan — want het is slechts een onvoltooid werkstuk — om een' tempel zonder handen gebouwd, daar te stellen. Ik spreek vooral van het inwendige. De

eerste indruk, wanneer men haar intreedt, ontstaat door de losheid van haren bouwtrant: zij schijnt, om in den stijl van den Apostel PAULUS te spreken, niet »aardsch en van de aarde, maar hemelsch en uit den hemel» te zijn, even alsof zij op wicken opwaarts konde zweven. Voorwaar, indien ooit de Engelen het zullen ondernemen hoofdkerken in plaats van bidkappen te vervoeren, zal de Domkerk van *Keulen* hun eerste vracht naar *Loretto* zijn. De naam van haren bouwmeester is in de stads-archiven niet bekend, maar staat voorzeker ergens met gouden letters in eenig bouwkundig verslag van het Christelijke Geloof. Indien de uitwendige uitdrukking van den inwendigen indruk voortkomt, dan moet de roemwaardige bouwmeester wel van een diep gevoel zijner gewijde taak doordrongen zijn geweest. De bouwstoffen zelve schijnen in zijne hand hare stoffelijkheid verloren te hebben, door hare samenstemming met het denkbeeld ontworpen door een grooten geest, die zijne kracht ontleende van zijne vurige hulde aan den Goddelijken Schepper. Wanneer men naar boven ziet langs de hooge ranke pilaren, die even als zoo veel riethalmen het voorkomen hebben van uit de aarde gegroeid en naderhand versteend te zijn geworden (want alleen de natuur zelve schijnt zoo veel losheid met zoo veel duurzaamheid te hebben kunnen paren) gevoelde ik bijkans, gelijk dat de bouwmeester ook heeft moeten doen, dat ik de aardsche klusters van mij afsmeet, en eene aandrift ondervond, om hemelwaarts te stijgen. In dit opzigt levert zij een treffend contrast op met alle andere Gothische gebouwen, die ik gezien heb. In de Abdij van *Westminster*, b. v., wel-

ker zwaarder bouwstijl vooral in het oog valt door een »somber godsdienstig licht? beving mij altijd een zekere eerbied aan het sombere grenzende, terwijl te *Keulen* mijne ziel zich tot boyen de helderheid verhieft. Hoog, vrolijk, luchtig, het licht des hemels eerder toelattende dan uitsluitende, hetwelk met al de kleuren van den regenboog door de geschilderde glazen nederstraalt, scheen het hooge verwelf van geheele andere toonen te weërgalmen, dan van dien plegtigen lofzang »*Dies irae*.» In tegenstelling van een tempel van godsdienstige vrees, zoude ik dezen den tempel van liefdevolle hoop noemen. — En thans, GERARD! u mijne eigene gewaarwordingen beschreven hebbende, zal ik er geene bloote beschrijving bijvoegen van de bijzondere voorwerpen. Gij kunt die in al de Reisbeschrijvingen vinden (1). Door mijne wenken zult gij mogelijk in staat gesteld zijn om eenige denkbeelden op te vatten, die bij den bouw onzer nieuwere kerken van eenige waarde kunnen zijn. Bij de Heidenen had elke tempel zijn bepaald doel: hij was aan eenige bijzondere aanbidding gewijd of aan eenige bijzondere hoedanigheid hunner Godheid opgedragen. Van hier, dat elk derzelve zijn eigen karakter had, en nog lang nadat de vromen en de aanbidding van dien tijd verdwenen, zijn de reizigers in staat, om zelfs uit hunne overblijfselen de bestemming van het oorspronkelijke gebouw te bepalen. Kunt gij denken, GERARD! dat zulks het geval

(1) Vergelijk onder andere Touristen TOMBLESON'S Gezigten langs den Rijn, bij den Uitgever dezes mede in het Nederduitsch uitgegeven.

zal zijn, wanneer ooit een toekomstige onderzoeker de overblijfselen van onzen *Langham Place* of van den tempel van *Regentstreet* zal willen toelichten? Zal een oudheidkenner van 2840, denkt gij, in staat zijn, om te beslissen, of een onzer moderné gebouwen tot eene Christen-kerk, eene gemeente-school of eene factory ge- diend heeft? Was het blinde geloof van certijds ster- ker dan het tegenwoordige ware? Lag er meer opregt- heid in de oude dweeperij dan in het nieuwe geloof? Doch ik wil niet moralizeren, alleen wil ik hier bijvoe- gen, dat bij het vestigen van een' laatsten blik op de Domkerk van *Keulen* ik mij zelve afvroeg. »Zal zoo- danig een gebouw ooit voltooid worden? — Zullen wij ooit weder zulk een begin daarstellen? De hoofdeug- den moeten mij dat beantwoordden. Geloof en Liefde zijn in vorige tijden roemwaardige bouwmeesters ge- weest: belooft ons de Bouwkunde van de Hoop voor het vervolg even veel?»

Velé reizigers, behalve *GRUNDY*, hebben zich beklagd over de fooijen, welke door de bedienden van de Dom- kerk gevorderd worden. Wát mij aangaat, ik zoude er niet tegen hebben, al waren ze ook nog aanzienlijker, mits dat dezelve besteed werden tot het onderhoud van het gebouw of zelfs tot de vervaardiging van een beter altaar. Het tegenwoordige is van zulk een arm- hartigen stijl, dat het wel naar eene kermistoonbank gelijk. Doch als eene vergoeding daarvoor vindt men er een altaarstuk boven — de aanbidding van de H. Maagd en het Kind — hetwelk een wonderfraai ge- wrocht is! Het is zeer oud, maar bewijst daardoor zoo veel te meer, dat even gelijk de Hemelsche Wijs-

heid en de Waarheid uit den mond van kinderen en zuigelingen komt, ook zoo de Hemelsche Schoonheid door de kunst in hare kindschheid zelve werd voortgebracht.

Ons eerstvolgende bezoek was naar de St. Pieterskerk. Op den weg daarheen gingen wij het woonhuis van RUBENS, met diens welbekend portret boven de deur geschilderd, voorbij. Het altaarstuk, de kruisiging van den Beschermheilig dier kerk voorstellende is een meesterstuk — en ontleent misschien een groot gedeelte van zijne belangrijkheid van de buitengewone stelling der hoofdfiguur. Het gelaat van den Heiligen Martelaar is uitnemend fraai; en ten einde het effect te verhoogen, geeft u uw geleider eene houten buis in de handen, door welke men heen ziet, na alvorens te bukken, om het oog in eene horizontale rigting met dat van den Apostel te plaatsen: — maar hiervan moet ik u iets vertellen. Mijn oom had zich in de vereischte stelling geplaatst, en de schilderij beschouwd, toen hij eensklaps opstond en bij zich zelve mompelde: »Dat is eindelijk over — al mijn bloed is mij naar het hoofd geloopen.» Ondertusschen ging hij naar een stoel, die in den zijgang stond, alwaar hij eenige minuten bleef zitten met geslotene oogen, roerloos en zonder een woord te spreken. Wij lieten als naar gewoonte, die bijzonderheid onopgemerkt voorbijgaan, en langzamerhand, juist zoo als ik verwacht had, gaven een paar veelbeteekenende, hm! hm's! gepaard met een hard snuiten van zijn neus te kennen, dat onze hypochondrist van zelf bijgekomen was. Hij kwam wederom naast ons staan, en met zijne hand in zijn zak tas-

tende; bood hij onzen geleider eene milde fooi aan. »Ziedaar, mijnheer! het is inderdaad eene fraaije schilderij, hoewel ik het eenakelig onderwerp vond; en wat dat houten ding aangaat?» terwijl hij er tot overgrootte verbaasdheid van den koster een harden tik aan gaf, »dat moest verboden worden — dat is niet meer of minder dan een middel om eene beroerte te krijgen!»

Na deze karakteristieke vertooning scheidden wij uit een; mijn oom verkoos naar het logement weder te keeren, en liet mij mijnes weegs gaan, om de verdere gedenkwaardigheden van *Keulen* te bezien. Onder de overige behoorde ook de maskerade-zaal, voor de vastenavonds-vermakelijkheden ingerigt. Wat de ruimte aangaat, is het een fraai vertrek, in het midden steunende op pilaren, in den vorm van champagneglazen, waaruit men vooronderstellen moet, dat de beelden en groepen, welke de wanden en de zoldering verfraaijen, tot een staat van meer dan gewone opwekking geraakt zijn. Het denkbeeld evenwel is beter dan de uitvoering. De ordonnanties vertoonen vrij wat potsierlijke en gemeene allegoriën, zoo als b. v. een hart, hetwelk ter openbare verkoopning wordt aangeboden, enz. Doch de Duitschers, zelfs die van *Keulen*, moesten zich aan zulk eene vastenavonds-vreugd niet wagen. De geest der Italianen is geheel anders dan die der Duitschers: hij verschilt als een macaroné en een rookworst. *POLICHINELLO* is een gansch ander wezen dan een hansworst. Hun landaard is niet zoo vlug en geestig. Het vernuft der Duitschers is meer aan den bedaarden kant. Het ernstig groteske is meer hun aart dan het koddige. Hun geest is even als hun ligchaam eenigzins massief:

en ik verbeeldde mij, dat het vermaak van hunne Saturnaliën wel eenigzins moest zweemen naar de logge pret van kermisgangers, die zich vermaken met de bewegingen van den olifant door MILTON beschreven:

Men zag tot groot vermaak, met and're vreemde dingen,
Een' olifant zijn' snuit in honderd bogten wringen.

Op mijn weg naar huis werd mijne aandacht getroffen door eene stem, welke mij bekend voorkwam, en binnen de deur van een' winkelhuis kijkende, zag ik iets, hetwelk eene ordonnantie voor eene schilderijtje zou hebben kunnen uitmaken. Aan de eene zijde van de toonbank stond mijne tante, zeer bleek en ontsteld ziende: aan de andere een dikke logge Duitscher, wiens schouders hem bijna tot zijne ooren, en de mond tot zijne kin reikten. Op de toonbank zelve, lag onder het

bereik van mijne tante een gedeelte van haren inkoop, met een souverain er bij, die voor deszelfs betaling bestemd was, terwijl aan de overzijde drie of vier Pruisische daalders lagen met nog eenig klein geld. Het geschil, hoedanig het ook mogt wezen, was blijkbaar tot op het hoogste gerezen. Tante sloeg hare oogen naar den hemel, alsof de zaak door geene menschelijke tusschenkomst te veressenen was. De winkelier schudde ernstig zijn hoofd en nam zijne toevlugt tot een snuijfe. Een blik, dien hij op mij wierp, deed mijne tante denzelfden kant heenzien, en in een oogenblik had zij mij bij mijn' arm en in den winkel getrokken. »O, FRANK! hoe blijde ben ik, dat gij daar zijt! Nog nooit in mijn leven zijt gij mij zoo van pas gekomen» en te gelijk de Pruisische daalders opnemende, smeed zij die een voor een weder op den toonbank neder, met eene drift, welke haar geheel ongewoon was. »Daar,» zeide zij, dat gedaan hebbende: »men kan daar niet mede bedrogen worden. Er is even zoo veel klank in als in lood.» Ik begreep natuurlijk terstond de zaak, maar mijne tante iemand gevonden hebbende, die hare taal verstond, verlangde meer te praten dan te hooren. »Maar, lieve tante! zoo is al het geld dat in omloop is» — »Dat weet ik wel. Ik heb het klein geld ook onderzocht, maar het is niet meer dan koper. De Heer GRUNDY had gelijk. Zij bedotten de Engelschen zoo hard als zij maar kunnen.» — »Kom, kom! — het is immers goed geld.» — »Niet waar, FRANK! daar — kijk hier — het is verzilverd goed: iedereen kan het wel zien! Die man moet mij volstrekt voor onwijs houden.» Gedurende al dien tijd had de koopman ons

beurtelings aangekeken, naarmate ieder van ons aan het woord was, maar thans vroeg hij mij, of ik zijne taal sprak, en zonder mijn antwoord af te wachten, begon hij mij zijn aandeel in de zaak duidelijk te verklaren. Hij had, zeide hij, het stuk goud naar behooren gewisseld; had het wel tienmaal met de Lady nageteld, en nog was zij niet tevreden: evenwel het geld was naar de munt van het land berekend. Ik vertolkte dat alles voor mijne tante, die ik ten laatste zoo verbragt, dat zij haar' wigtigen souverain voor de slechte daalders verwisselde, waarna zij, haren inkoop medenevende, wel overgehaald, maar niet overreed heenging. Hare geheime meening kwam intusschen voor den dag, terwijl zij den stoep van het huis verliet. — »Wel, FRANK! ik moet zeggen, dat het voor den eersten keer is, dat ik ooit gehoord heb van een' Koning, die een gemeene valsche munter is, en hetgeen nog erger is, die zijne onderdanen noodzaakt, om dat valsche geld uit te geven.»

Door eene allerzonderlingste overeenkomst van omstandigheden, vonden wij te huis komende mijn' oom juist in eene gelijke overwëging verdiept. »Kijk eens hier, FRANK!» riep hij mij toe, terwijl hij mij een klein stukje papier liet zien: »praat mij nu eens van papieren-geld! Ik wenschte, dat de oude COBBETT nog in leven was, of dat zijn geest den *Rijn* eens ging opvaren, dan konden wij hooren, wat hij er van zeggen zoude. Mijn hemel! zie eens hier! Daar staat Mercurius, met 's Konings wapen, en de vliegende Arend, en Herkules, en allerlei soort van werktuigen en andere wisjewasjes, met de waarde in drie talen, het Fransch,

het Engelsch en het Hoogduitsch er bij; en met al dien omslag is en blijft het toch maar een papiertje van drie schellingen!" — »Het is nagenoeg even zoo mooi als het Duitsche zilver" pruttelde tante bij haar zelve. »Het Pruissische geld heeft ten minste één gemak" zeide ik. »En wat is dat?" vroeg tante vrij bits, »het is zwaar en slecht, zoo als ik aan mijne beurs kan bespeuren." — »Ik bedoelde deszelfs menigvuldige onderverdeelingen" gaf ik ten antwoord: »iets, hetgeen nog al van belang is voor onze liefhebbers van eene goedkoope milddadigheid. In *Engeland*, b. v., zijn vele menschen, die zich voor weldadig uitgeven, en zonder twijfel hun penningske, zoo als men het noemt, aan eenig arm voorwerp zouden schenken, indien er letterlijk eene munt van dien naam gemunt werd." — »Er zijn te *Keulen* genoeg van die voorwerpen" hernam mijne tante met een' regt welgemeenden zucht over al de ellende, welke zij niet in staat was te hulp te komen. »Gij hebt den troost, lieve tante!" hervatte ik, »dat gij met twaalf penningen op een gros, aan negen bedelaars van de twaalf iets geven kunt ten koste van één' Engelschen duit."

Dit was, gelijk gij begrijpt slechts scherts, maar het bragt mij toch tot nadenken over de groote ellende van arm te zijn in een rijk land. Bij voorbeeld in *Engeland*, aan een' arme een oortje te geven, waarvoor men zich in *Duitschland* toch iets kan aanschaffen, was even zoo goed als hem in het geheel niets te geven. Ik weet niet dat men daarvoor in *Engeland* iets koopen kan: hetgeen men eene *oortjes haars* plagt te noemen, en het ook was, kost thans een'

halven stuiver. Evenwel ben ik nog niet overtuigd, dat het land, alwaar men voor den geringsten prijs iets kan koopen, over het algemeen het goedkoopste leven medebrenkt: men moet, om dat te beoordeelen, niet alleen de moeijelijkheid om geld te verteeren, maar ook de moeijelijkheid van het te winnen, in het oog houden. Vandaar komt het mij voor, dat de wezenlijke duurte of goedkoopheid van een land alleen door de eigene inboorlingen kan beslist worden. Doch ik ben geen Staatshuishoudkundige, en wil behalve dat liever mijne gevolgtrekkingen over de plaatselijke aangelegenheden opschorten, totdat ik eenige ondervinding daarvan heb opgedaan. Ik wil daarom liever thans eindigen, uit vreeze, dat mijn brief u zoo lang mogt toeschijnen als eene Eau de Colognesflesch, maar zonder haren geest en geur. Vaarwel! en keuvel eens met

EMILIA over uwen

FRANK, SOMERVILLE.